

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS
2017 metai

2

LI

Vilnius 2018

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

2017

2

Vilnius 2018

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

2017

2

Vilnius 2018

Žurnalo leidybą finansavo

LIETUVOS MOKSLO TARYBA

PAGAL VALSTYBINĘ LITUANISTINIŲ TYRIMŲ IR SKLAIDOS
2016–2024 METŲ PROGRAMĄ

Projekto finansavimo sutartis Nr. LIP-074/2016

Redakcinė kolegija:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS

Vytauto Didžiojo universitetas

Jan JURKIEWICZ

Adomo Mickevičiaus universitetas Poznaneje

Zigmantas KIAUPA

Lietuvos istorijos institutas

Česlovas LAURINAVIČIUS

Lietuvos istorijos institutas

Ingė LUKŠAITĖ

Lietuvos istorijos institutas

Elmantas MEILUS (pirmininko pavaduotojas)

Lietuvos istorijos institutas

Jolita MULEVIČIŪTĖ

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Rimvydas PETRAUSKAS

Vilniaus universitetas

Edmundas RIMŠA

Lietuvos istorijos institutas

Jolita SARCEVIČIENĖ (sekretorė)

Lietuvos istorijos institutas

Vladas SIRUTAVIČIUS

Lietuvos istorijos institutas

Gintautas SLIESORIŪNAS (pirmininkas)

Lietuvos istorijos institutas

Darius STALIŪNAS

Lietuvos istorijos institutas

Saulius SUŽIEDĖLIS

Milervilio universitetas

Joachim TAUBER

Šiaurės Rytų institutas Liuneburge

Šio žurnalo straipsnių pavadinimai ir santraukos cituojami duomenų bazėse:

Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:
HISTORICAL ABSTRACTS. AMERICA: HISTORY AND LIFE.
EBSCO Publishing

IN MEMORIAM

ISTORIKAS IR PEDAGOGAS FELIKSAS SLIESORIŪNAS (1931–2017)

2017 m. birželio 26 d. po sunkios ir ilgos ligos mirė žinomas istorikas ir pedagogas, humanitarinių mokslų (istorijos) daktaras docentas Feliksas Sliesoriūnas. Amžino poilsio jis atgulė Vilniaus Karveliškių kapinėse.

Feliksas Sliesoriūnas gimė 1931 m. liepos 17 d. Utenos rajono Šlapių kaime. 1935 m. su tėvais persikėlė į Kauną, kur Nemuno ir Neries santakoje prabėgo būsimo istoriko vaikystė. Sunki kojos trauma F. Sliesoriūną buvo ilgam įkalinusi namuose, neleido mokytis kartu su bendraamžiais. Tačiau įveikęs negalią, kelis kartus „peršokęs“ per klases, 1953 m. F. Sliesoriūnas baigė Kauno darbo jaunimo vidurinę mokyklą. 1954 m. sėkmingai išlaikęs stojamuosius egzaminus, tapo Vilniaus universiteto Istorijos ir filologijos fakulteto studentu. Gabus stu-

dentas studijas derino su darbu Lietuvos mokslų akademijoje, kurioje nuo 1957 m. ėjo Kadro skyriaus inspektoriaus, vėliau – lektoriaus-konsultanto pareigas. 1959 m. baigęs universitetą F. Sliesoriūnas dirbo Lietuvos mokslų akademijos Aspirantūros skyriaus vedėju. 1962–1964 m. mokėsi Lietuvos mokslų akademijos Istorijos instituto aspirantūroje. 1964–1969 m. dirbo Istorijos instituto jaunesnioju, 1969–1979 m. – vyresnioju moksliniu darbuotoju. 1969–1971 m. ėjo šio Instituto mokslinio sekretoriaus pareigas.

Aspirantūros studijų laikotarpiu F. Sliesoriūno mokslinių interesų laukas apėmė XIX a. Lietuvos istoriją. Pagrindinėmis tyrimų kryptimis pasirinkta 1830–1831 m.

sukilimo problematika bei XIX a. Vilniaus miesto istorija, greta tyrinėtos Vilniaus studentų organizacijos (pvz., Mnezerių draugija), gilintasi į lokalinės istorijos klausimus, paskelbti straipsniai, skirti Merkinės apylinkių istorijai, ir kt. Sukilimo tyrimus vainikavo 1971 m. apginta daktaro (tuo metu – istorijos mokslų kandidato) disertacija, pagal kurią parengta 1974 m. pasirodė fundamentali F. Sliesoriūno monografija „1830–1831 metų sukilimas Lietuvoje“. Vilniaus miesto istorijos tyrinėjimai buvo apibendrinti 1980 m. paskelbtoje mokslo studijoje „Gedimino aikštė Vilniuje“.

Naujas F. Sliesoriūno kaip pedagogo veiklos etapas prasidėjo 1979 m., perėjus dirbti į Vilniaus valstybinį pedagoginį institutą (dabar – Lietuvos edukologijos universitetas) ir tapus šios aukštosios mokyklos docentu. 1986–1991 m. F. Sliesoriūnas vadovavo Istorijos fakulteto Visuotinės istorijos katedrai. Vidurinių amžių istorijos kursas, kurį dėstė doc. F. Sliesoriūnas, būsimiesiems istorijos mokytojams tapo pamatiniu, plačiame pasaulio šalių istorinės raidos kontekste padėjusiu suvokti bendruosius Europos valstybių raidos procesus, įsigilinti į viduramžių ir ankstyvųjų naujųjų laikų visuomenės mentaliteto istoriją. Puikus dėstomo dalyko žinovas, griežtas ir reiklus dėstytojas skatino ne tik gilintis į viduramžių politinės, socialinės ar ūkio istorijos šaltinius, bet ir mokė pažinti šios epochos kultūrą, skaityti ir analizuoti šaltinius bei literatūrą originalo kalbomis. Pagarba studentams, paskaitų ir seminarų metu išreiškiama neretam antrakursiui pirmąkart išgirstamam kreipiniu „kolega“, ugdė būsimųjų istorijos mokytojų savivertę, pasitikėjimą savo jėgomis ir norą pateisinti į juos dedamas Dėstytojo viltis.

F. Sliesoriūnas aktyviai rėmė studentų mokslinę veiklą, ragino gilintis į mažai ištirtas istorijos problemas, pagal surinktą ir išanalizuotą medžiagą rengti pranešimus ir pristatyti juos jaunųjų istorikų mokslinėse konferencijose. Šią Dėstytojo veiklą atspindi atskiru leidiniu pasirodžiusi „Medžiagos respublikinei jaunųjų istorikų mokslinei konferencijai“ rinktinė, kurios atsakomasis redaktorius buvo F. Sliesoriūnas.

Darbas Vilniaus pedagoginiame institute paskatino susidomėti Lietuvos švietimo istorija. Artėjant šios aukštosios mokyklos jubiliejui, F. Sliesoriūnas parašė Respublikos pedagoginio instituto istoriją nuo jo įkūrimo 1935 m. Klaipėdoje iki uždarymo 1943 m. Vilniuje. Pirmosios Lietuvos aukštosios pedagoginės mokslo įstaigos istorijos fragmentai buvo publikuoti jubiliejiniame Vilniaus pedagoginio universiteto leidinyje „Vilniaus pedagoginis universitetas. 1935–1995 metai“, o po kelerių metų pasirodė atskiru leidiniu¹. Iškilų Lietuvos pedagogų biografijas papildė 1999 m. F. Sliesoriūno paskelbtas straipsnis apie pirmąją lietuvių istorijos mokslų daktarę, Šveicarijos Fribūro universiteto auklėtinę Mariją Andziulytę-Ruginienę², jo darbai

¹ F. Sliesoriūnas, *Respublikos pedagoginis institutas 1935–1943 metais*, Vilnius, 1998.

² F. Sliesoriūnas, Marija Andziulytė-Ruginienė – pirmoji lietuvių istorijos mokslų daktarė, *Istorija*, t. XL, 1999, p. 30–38.

apie pirmuosius respublikos pedagoginio instituto darbuotojus³ bei pedagogę Oną Narušytę-Januševičienę⁴.

Pedagoginę veiklą derindamas su moksliniu tiriamuoju darbu, F. Sliesoriūnas ėmėsi XVII a. pabaigos – XVIII a. pradžios Lenkijos–Lietuvos valstybės politinės istorijos tyrimų, rinko archyvinę medžiagą Lietuvos, Lenkijos, Rusijos, Baltarusijos bibliotekų Rankraščių skyriuose bei archyvuose. Greta šių tyrimų, F. Sliesoriūnas parengė straipsnių „Lietuvos architektūros istorijai“. Nuo 1966 m. Lietuvoje leistose enciklopedijose publikavo daugelio Lietuvos XVII–XIX a. iškilių bei svarbių asmenų biogramas, tarp jų Lenkijos–Lietuvos valstybės valdovų Augusto II ir Augusto III, kultūros bei politikos veikėjų Alberto Kojalavičiaus-Vijūko, Adomo Čartoriskio, Simono Konarskio, Vincento Matuševičiaus, B. Kalinausko, Mykolo Pranciškaus Karpavičiaus ir kt.

1993 m. atsisakęs pedagoginės veiklos, F. Sliesoriūnas tęsė mokslinius tyrimus. Pagrindinį dėmesį skyrė XVIII a. pirmosios pusės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės politinei istorijai, taip pat, kiek leido sveikata, įsitraukė į visuomeninės Mažosios Lietuvos reikalų tarybos veiklą.

1997–2005 m. pasirodė naujais istoriniais šaltiniais gausiai dokumentuoti F. Sliesoriūno straipsniai, skirti 1733–1736 m. tarpuvaldžiui⁵, mūšiui prie Vilniaus ir miesto nusiaubimui 1734 m.⁶, Georgo von Lieweno misijai Lietuvoje 1733 m. pavasarį⁷ bei 1734–1736 m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės generalinei konfederacijai⁸.

Atiduota duoklė ir gimtojo krašto istorijai – 2002 m. išleistoje Leliūnų parapijai skirtoje knygoje publikuotas F. Sliesoriūno straipsnis apie gimtąsias Šlapės⁹.

F. Sliesoriūnas paliko ryškų pėdsaką Lietuvos istorijos moksle. Tai liudija ne tik gausus jo įžvalgų apie 1734–1736 m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės generalinę konfederaciją citavimas Lietuvos ir užsienio mokslininkų darbuose, bet ir tai, kad pirmoji

³F. Sliesoriūnas, Pedagoginio instituto pirmieji vadovai ir lektoriai, *Švietimo naujienos*, 2005, nr. 12.

⁴F. Sliesoriūnas, Pedagogė Ona Narušytė-Januševičienė sulaukė 100 metų, *Mokslo Lietuva*, 2006, nr. 10.

⁵F. Sliesoriūnas, Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė 1733–1736 metų tarpuvaldžiu, *Lietuvos valstybė XII–XVIII a.*, sud. Z. Kiaupa, A. Mickevičius, J. Sarcevičienė, Vilnius, 1997.

⁶F. Sliesoriūnas, Mūšis prie Vilniaus ir miesto nusiaubimas 1734 metais, *Lietuva ir jos kaimynai: nuo normanų iki Napoleono. Prof. Broniaus Dundulio atminimui*, sud. I. Valikonytė, E. Meilus, A. Mickevičius, Vilnius, 2001.

⁷F. Sliesoriūnas, Georgo von Lieweno misija Lietuvoje 1733 m. pavasarį. Rusijos bandymas iškelti jai priimtino „Piasto“ kandidatūrą į Lenkijos ir Lietuvos valdovo sostą priešpaskutiniojo tarpuvaldžio metu, *Istorijos akiračiai: skiriama profesoriaus habilituoto daktaro Antano Tylos 75-mečiui*, sud. A. Dubonis, Z. Kiaupa, E. Rimša, Vilnius, 2004.

⁸F. Sliesoriūnas, The General Confederation of the Grand Duchy of Lithuania (1734–1736), *Lithuanian Historical Studies*, vol. 8, 2005, p. 61–94.

⁹F. Sliesoriūnas, Šlapės, *Mes iš Leliūnų parapijos: Leliūnai [Utenos rajonas] XX amžiuje*, Vilnius, 2002.

monografija apie 1830–1831 m. sukilimą iki šiol išlieka pamatiniu nepralenktu veikalu, chronologiškai atskleidžiančiu to meto įvykius.

Lietuvos ir užsienio archyvuose keletą dešimtmečių kruopščiai ir atkakliai F. Sliesoriūno rinkti lituanistiniai šaltiniai bei jo sukaupta medžiaga tapo atspara naujiems tyrimams ir šaltinių publikacijoms. Simboliška, kad likus keletui dienų iki Mokytojo išėjimo anapilin pasirodžiusios istorinių „Vilniaus miesto planų“ publikacijos sudarytoja dar spėjo padėkoti Kolegai už galimybę pasinaudoti jo asmeniniame archyve saugomais išrašais iš Rusijos valstybiniame karo istorijos archyve esančių dokumentų...

Ramunė Šmigelskytė-Stukienė
(Lietuvos istorijos institutas)